

UDK: 811.163.41'373.612.2

ПРИСТУПИ ПОЈМОВНОЈ МЕТАФОРИ

Татјана Грујић*

У овом раду представљен је спектар савремених приступа проучавању метафоре. Несумљиво најпопуларнији данашњи приступ овом феномену, теорија појмовне метафоре, односно теорија когнитивне метафоре Лејкофа и Џонсона, само је један од могућих, често комплементарних модела изучавања овог феномена. Стога се у раду разматра и теорија појмовног обједињавања Фоконијеа и Тарнера, Глаксбергов модел прикључења класи, хипотеза о „каријери метафоре“, као и приступи метафори у оквиру дискурсне динамике, теорије релевантности и критичке анализе метафоре. Разноврсност ових перспектива и обиље могућих приступа метафори, који се не морају нужно међусобно искључивати, само потврђују обимност и сложеност посматраног феномена.

Кључне речи: појмовна метафора, приступи метафори.

1. УВОД

Метафора је појава која истраживаче интригира вековима. Данас се, после више деценија проучавања, у лингвистици разликује неколико модела метафоре произашлих из различитих теоретских дефиниција овог феномена (Gioga 2001). Најпознатији модел проучавања метафоре настао је под когнитивнолингвистичким теоретским оквиром. Развили су га осамдесетих година прошлог века Лејкоф и Џонсон (Lakoff & Johnson (2003 [1980])). Своје налазе објавили су под насловом *Metaphors We Live By* и поставили камен темељац за даља слична испитивања. Ово је покренуло читаву лавину истраживања којом су њихови првобитни увиди касније

* Татјана Грујић, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, Виши лектор за енглески језик; e-mail: tatjanagrujic@yahoo.com

проширени и продубљени (Johnson 1987, 1993; Lakoff 1987, Lakoff & Turner 1989; Sweetser 1990; Turner 1991; Lakoff & Johnson 1999; Kövecses 2002). Испитани су разни аспекти метафоре у разним језицима, а ипак тема још увек није исцрпена. Напротив, метафора је централна тема когнитивне лингвистике од настанка овог приступа до данас. Многобројна и плодносна испитивања метафоре из когнитивнолингвистичке перспективе резултирала су теоријским оквиром који је данас познат као теорија појмовне метафоре (енг. *Conceptual Metaphor Theory*), или теорија когнитивне метафоре (енг. *Cognitive Metaphor Theory*).

Овај у лингвистици опште познат и свеprisутан модел изучавања појмовне метафоре толико је доминантан да се лако губи из вида да он није једини могући приступ овој појави. Стога сматрамо да је потребно направити и један кратак осврт на неколико других могућих модела испитивања метафоре који се све више користе у теоријским и емпиријским истраживањима, и на тај начин адекватније представити контекст у коме се одвијају савремена проучавања метафоре (детаљније у Steen 2007).

Поред дводоменског модела који су развили Лејкоф и Џонсон (Lakoff & Johnson 1980, 1999), поменућемо и вишепросторни модел Фоконијеа и Тарнера (Fauconnier & Turner 1996, 1998, 1999, 2002; Turner & Fauconnier 1995, 1999, 2000), модел прикључења класи (Glucksberg 1991, 2001; Glucksberg, Brown & McGlone 1993; Glucksberg & Keysar 1990, 1993; Glucksberg & McGlone 1999; Keysar & Glucksberg 1992; Keysar et al. 2000) као и хипотезу о „каријери метафоре“ (Gentner & Bowdle 2001; Gentner, Bowdle & al. 2001; Bowdle & Gentner 2005). Осврнућемо се и на модел анализе метафоре у оквиру дискурсне динамике (Cameron 2008; Cameron et al. 2009) и теорије релевантности (Sperber & Wilson 1985; Sperber & Wilson 1995; Wilson & Sperber 2004; Wilson & Carston 2006; Sperber & Wilson 2008). Упркос разликама међу њима, сви ови модели метафору сматрају феноменом мишљења, из кога се изводи језички израз, и сви се баве улогом појмовних структура и језичких облика у психолошкој обради и когнитивној представи метафоре.

2. ТЕОРИЈА ПОЈМОВНЕ МЕТАФОРЕ

Теорија појмовне метафоре сматра да је метафоричност централно, а не маргинално својство и мишљења и језика. Метафора структурира

мишљење и знање, темељи се на физичком искуству и неопходна је за поимање апстрактног. Она представља везу између идеја, односно појмова. Према когнитивним лингвистима (Lakoff & Johnson 2003[1980], Lakoff 1993) полазно становиште при проучавању метафоре је, како га сумира Кевечеш (Kövecses 2010: x), да је метафоричност својство не језика него поимањ, и да метафора јасно одражава везу између језика и људске когниције. Другим речима, метафоричност језика резултат је и одраз метафоричности мишљења: о држави, на пример, говоримо као о машини зато што о њој и мислимо као о машини, тврде когнитивни лингвисти.

Метафора, како је види овај теоретски оквир, првенствено служи бољем разумевању датог појма. Она, даље, није само украсна стилска фигура коју умеју да користе само надарени уметници и говорници, већ свеприсутно својство свакодневног говора, што је заправо само одраз њене свеприсутности и неизбежности у људском мишљењу. Појмовне метафоре су, дакле, пресликавања између појмовних домена која структурирају наше расуђивање, искуство и свакодневни језик (Lakoff & Johnson 1980, 1999). Другим речима, метафора се у когнитивној лингвистици схвата, да парафразирамо Кевечеша (Kövecses 2010: xi), као „драгоцена алатка когниције, без које не би могли да живе ни песници ни обични људи“.

Дакле, у дводоменском моделу који су развили Лејкоф и Џонсон (1980), под метафором се подразумева поимање једног појмовног домена помоћу другог, при чему се појмовни домен може дефинисати као било која кохерентна организација искуства (Kövecses 2010: 4). Овако схваћена појмовна метафора уобичајено се исказује обрасцем ЦИЉНИ ДОМЕН ЈЕ ИЗВОРНИ ДОМЕН (или ПОЈМОВНИ ДОМЕН А ЈЕ ПОЈМОВНИ ДОМЕН Б), на пример ДРЖАВА ЈЕ МАШИНА (који даље има своје језичке реализације попут *Ми смо држава у ремонту*). Типично се, дакле, појмовни домен који служи за разумевање (у горњем случају МАШИНА) назива изворним доменом, док се домен који се разумева (ДРЖАВА) назива циљним доменом. Другим речима, у дводоменском моделу метафора је заправо пресликавање са изворног појмовног домена на циљни.

Под појмовним доменима подразумевају се широка и општа поља људског искуства, која могу бити како конкретна, тако и апстрактна, а међу којима се одвијају конвенционализована и систематска појмовна пресликавања. Пресликавања су заправо појмовне кореспонденције

између елемената, односа и атрибута у два појмовна домена. За илустрацију нек нам овде послужи већ школски пример, појмовна метафора ЉУБАВ ЈЕ ПУТОВАЊЕ (Lakoff 1993), у којој се путници пресликавају на љубавнике, само путовање на догађаје у вези, препреке на путу на потешкоће, а пређена раздаљина на постигнути напредак у квалитету односа. Ова се појмовна пресликавања лингвистички манифестују, односно имају своје језичке реализације, попут *Гледај докле смо стигли; Путеви су им се раздвојили; Ова веза је у ћорсокаку; Мислим да ово више не води никуда* и сл. (примери преузети из Кликовац 2004: 13). Напомињемо да језичке реализације метафоре могу бити врло конвенционалне, али и иновативне. Наведени примери су конвенционалне језичке реализације метафоре ЉУБАВ ЈЕ ПУТОВАЊЕ, док њену неконвенционалну реализацију налазимо у исказу *Нисам више хтео да будем резервна гума у тој вези*. Што се тиче обраде, у дводоменском моделу се сматра да постоји директна веза између појмовне структуре идеја и когнитивних процеса, односно њиховог производа – когнитивне репрезентације.

3. ТЕОРИЈА ПОЈМОВНОГ ОБЈЕДИЊАВАЊА

Нешто другачије гледиште од гореописаног заступају Фоконије и Тарнер (Fauconnier & Turner 1996, 1998, 1999, 2002; Turner & Fauconnier 1995, 1999, 2000), творци вишепросторног модела познатог и као теорија појмовног обједињавања (енг. *Conceptual Integration Theory*), односно теорија стапања (енг. *Blending Theory*). У овом се приступу, уместо Лејкофовог класичног модела са два домена, користи модел са најмање четири појмовна, односно ментална, простора (енг. *mental space*). Два од ова четири одговарају Лејкофовом изворном и циљном домену, док трећи (генерички простор) садржи све што је за прва два заједничко у сваком тренутку развијања мреже појмовног сједињавања. Четврти простор је резултат пресликавања – стопљени простор, односно амалгам¹. Другим речима, значење је резултат процеса изградње значења у који су укључени бројни елементи. И сам ментални простор дефинише се као скуп појмова који се гради, односно настаје, током мишљења и говора. Овај скуп треба посматрати у односу на оквир (енг. *frame*) који даје структуру нашем

¹ У овом раду употребљаваћемо когнитивнолингвистичку терминологију предложену у хрестоматији Расулић и Кликовац (2014).

појмовном и друштвеном животу. Оквир је, дакле, скуп у коме су елементи и односи већ познати (Fauconnier 2007).

У моделу Фоконијеа и Гарнера, дакле, постоје (најмање) два улазна простора (енгл. *input spaces*), која, грубо говорећи, одговарају изворном и циљном појмовном домену код Лејкофа. Улазни простори садрже елементе искуства који се приликом појмовне интеракције пресликавају и динамички упарују. Елементи универзалног искуства који су заједнички за оба улазна скупа налазе се у генеричком простору (енг. *generic space*). Резултат међупросторног пресликавања је амалгам – ментални простор у коме се налазе елементи улазних простора, али и новонастале везе међу њима, којих на почетку овог процеса није било. Овакав приступ нуди објашњење значења метафора какве налазимо у нашироко навођеном примеру *Овај хирург је касарин* (енг. *This surgeon is a butcher*).

Да појаснимо, када се на горњи исказ примени Лејкофов модел појмовне метафоре, уочена међудоменска пресликавања (између касарина и хирурга, животиње и људског бића, сатаре и скалпела) и даље ни на који начин не имплицирају да је хирург некомпетентан, односно не објашњавају један важан елемент значења исказа. По теорији појмовног обједињавања, амалгам структуру добија не само од изворног домена него од оба улазна простора: од циљног улазног простора узима идентитет особе која оперише (хирург) и која се оперише (пацијент), као и простор (операциона сала), док из изворног улазног простора узима активности на које асоцира улога „касарина“. Обједињавање се даље развија сопственом динамиком захваљујући некомпатибилности упарених средстава и циљева из улазних простора. Из неспојивости касариновог средства за рад са хирурговим циљем тако, заправо, произилази централна импликација значења овог исказа (Grady, Oakley & Coulson 1999). Иако се може применити и на конвенционалне метафоре каква је ВРЕМЕ ЈЕ ПРОСТОР (видети Fauconnier & Turner 2008), важно је напоменути да се помоћу овог приступа обично анализира иновативан или јединствен језички материјал.

4. МОДЕЛ ПРИКЉУЧЕЊА КЛАСИ

Трећи модел који ћемо овде поменути, за разлику од прва два, не припада теоретском оквиру когнитивне лингвистике. Реч је о моделу прикључења класи, који метафору посматра помоћу три појмовне

категорије. Једна од њих садржи циљни појам, друга изворни, а трећа је првим двома надређена категорија која садржи појмове сличне оном који преносник метафоре (енг. *vehicle*) означава. То, дакле, значи да у исказу *Мој посао је робија* постоји циљна појмовна категорија за појам *посао*, изворна појмовна категорија за преносник *робија* и надређена, општија категорија која садржи тескобне и сличне ситуације (Glucksberg & McGlone 1999: 1542). У овом моделу метафоре, међутим, између појмовних категорија не долази до пресликавања, већ се својства изворне приписују циљној путем прикључења класи. Изворна категорија (робија) се, дакле, прикључује одговарајућој надређеној категорији (тескобне ситуације), а њена својства се затим приписују циљној категорији (посао). И овај модел се, као и Фоконијеов и Тарнеров, махом користи за анализу иновативних метафора.

5. КАРИЈЕРА МЕТАФОРЕ

У четвртном приступу метафори као својству мишљења на изванредан начин се обједињавају поједини елементи раније описаних модела. Трудећи се да помире заговорнике међусобно искључивих модела обраде метафоре, творци хипотезе о „каријери метафоре“ сматрају да број и врста појмовних структура потребних за разумевање метафоре зависе од степена конвенционалности метафоричког израза (Gentner & Bowdle 2001). За иновативне метафоре потребне су само две, које одговарају изворном (или основном, енг. *base*) и циљном домену у теорији појмовне метафоре. Код иновативних метафора и основни и циљни домен су још увек онтолошки засебни, те се оне тумаче на тај начин што се домени међусобно пореде, при чему се активно траже кореспонденције између елемената побуђених појмовних структура, док се истовремено њихова неупоредива својства занемарују. Овај процес одговара одвијању междоменских пресликавања у дводоменском моделу. Но, аутори постулирају и могућност да једном успостављен систем осветљених аспеката прерасте у апстрактну метафоричну категорију, у ком случају и основни и циљни ентитет постају њени саставни елементи. Уколико се јаве и друге метафоре које се могу појмити помоћу истог процеса, новоформирана апстрактна категорија опстаје. У противном нестаје. На тај начин метафоричне категорије настају као „нуспроизвод процеса поређења и могу се похранити одвојено од првобитних основних и циљних појмова“ (Gentner & Bowdle 2001: 228). Метафора која је опстала

улази у следећу фазу развоја „каријере“, када успостављена метафорична категорија стиче стабилност: понављано упоређивање исте метафоричне основе и различитих циљних ентитета доводи до истог основног тумачења. Поред тога што постаје стабилна, ова категорија почиње и конвенционално да се повезује са основним термином, који у том тренутку постаје полисемичан. Другим речима, за тумачење конвенционалне метафоре потребне су три појмовне структуре, које су упоредиве са онима постулираним у моделу прикључења класи: циљни појам до чијег разумевања долази приписивањем атрибута подређене класе раније успостављеној надређеној класи. Проширење значења лексема из основног домена је, по овом моделу, могуће само ако постоји систематска повезаност међу његових и атрибута циљног домена. Другим речима, овај модел предвиђа да метафора „Сунце је мандарина“ неће резултирати новим значењем лексема *мандарина*, јер уочени заједнички атрибути појмова *сунце* и *мандарина* (нпр. округло и наранџасто) нису повезани на систематичан начин. Но, код конвенционалних метафора, тамо где систематичне везе постоје, лексема из основног домена је постала полисемична: она означава и појам из основног домена и са њим повезану надређену метафоричку категорију. На крају „каријере“ метафоре постају „мртве“: веза између значења више није препознатљива из различитих разлога.

Оно што се не сме потценити код овог модела јесте важност коју придаје степену конвенционалности метафоре. Он, наиме, као што смо раније изнели, постулира различиту врсту обраде у зависности од тога да ли је реч о иновативној или конвенционалној метафори. Иновативне се обрађују поређењем, а конвенционалне категоризацијом. Прецизније, при новој метафоричној употреби основне лексема поређењем се успоставља, односно конструише, и њено ново значење, при чему се активирају два појмовна домена. Током развоја „каријере метафоре“ ово значење се оснажује и лексикализује. Но, у тој фази, када је лексема постала полисемична, значење се не мора нужно конструисати на лицу места при свакој поновљеној употреби. Како је при првобитној конструкцији значења формирана надређена апстрактна категорија, довољно је призвати сећање на претходну употребу, не активирајући циљни домен.

6. МЕТАФОРА У ДИНАМИЦИ ДИСКУРСА

Метафора се може посматрати и као саставни елемент сложене динамике свакодневне употребе језика (Cameron 2008; Cameron et al. 2009). Овај приступ метафори не прилази искључиво као делу когниције, већ превасходно као средству помоћу кога се могу разоткрити идеје, вредности и ставови које говорници заступају (Ibid.). Истраживачи који користе овај оквир фокусирају се на динамичност метафоре у дискурсу, која подразумева непрекидну промену. Кроз ову призму виђена метафора није „статично, непроменљиво пресликавање“ (Cameron et al. 2009), него је појава привремене сталности која настаје интеракцијом контекстуализоване језичке употребе и когниције. Динамика дискурса, дакле, метафоричку активност види као процес који се одвија и може посматрати на нивоу употребе. Анализом метафоричких образаца и идентификацијом тема око којих се метафоре групишу утврђује се које идеје, ставове и судове говорници износе, прихватају или одбацују у току дискурсног догађаја или неке његове епизоде. Дискурсна динамика, даље, предвиђа да ће се неке метафоре нужно стабилизovati у језику, што одговара конвенционалној фази у „каријери метафоре“ и повезује ова два модела анализе.

7. МЕТАФОРА У ТЕОРИЈИ РЕЛЕВАНТНОСТИ

По теорији релевантности (Sperber & Wilson 1985; Sperber & Wilson 1995; Wilson & Sperber 2004; Wilson & Carston 2006; Sperber & Wilson 2008) међудоменска пресликавања не играју пресудну улогу при разумевању метафоре. Сматрајући да људска спознаја и комуникација имају заједничку функцију – побољшање когнитивног система знања/веровања, ови теоретичари држе да сваки исказ представља захтев за пажњу и код саговорника побуђује очекивање да ће бити релевантан, односно да ће после уложеног когнитивног напора резултирати неким новим когнитивним ефектом. При томе се постулира да саговорник тумачења изводи по реду доступности, следећи линију мањег когнитивног напора, и да се зауставља када постигне очекивани степен релевантности (Wilson & Sperber 2004: 613). Метафора се, попут других стилских фигура, у овом моделу схвата као „слободни говор“ (енг. *loose talk*), говор за који (иако није

нужно истинит), као и за све друге исказе, важи претпоставка о оптималној релевантности. Дакле, метафорични искази попут горенавођеног *Овај хирург је касатин* тумаче се тако што се на основу енциклопедијског знања о хирурзима и касатима изводе закључци и (јаке или слабе) импликатуре о хирурговој природи, (не)прецизности, спољном изгледу, али и односу и опхођењу према пацијенту. Овај модел, дакле, сматра да се метафоре разумевају на исти начин као и сви други искази. Једина разлика је у томе што се, како се значење исказа удаљава од дословног, повећава и број за његово тумачење потребних слабих импликатура (Sperber & Wilson 2008: 103).

8. КРИТИЧКА АНАЛИЗА МЕТАФОРЕ: ИСПИТИВАЊЕ ИДЕОЛОШКЕ ФУНКЦИЈЕ МЕТАФОРЕ

Поред тога што служи томе да структурира људско знање, метафора га, на изванредан начин, и условљава. Другим речима, метафора није прост одраз стварности, већ и својеврсни „филтер“ (Deignan 2005: 125) кроз који пролази говорников поглед на свет. Из тога следи да је могуће посматрати метафору и као личну интерпретацију појма, појаве или догађаја. У том светлу разматране су, на пример, метафоре о рату у Персијском заливу и његовим узроцима (Lakoff 1991; Voss et al. 1992; Pancake 1993; Rohrer 1995). Утврђено је да оне које су најприсутније у јавном говору о некој појави одређују и преовлађујући друштвени поглед на њу.

Наиме, свако метафорично обраћање од слушаоца захтева да прихвати дате појмовне оквире пре но што их протумачи. Када тадашњи амерички председник Буш, користећи метафору ПОЛИТИКА ЈЕ РЕЛИГИЈА, говори о Ирану, Ираку и Северној Кореји као *осовини зла*, која тиранију и смрт сматра *питањем вере*, аналитичару је јасно да он заправо покушава да америчку војну интервенцију представи као борбу за верска убеђења (Charteris-Black 2004). Но, лаику је за разумевање ове оригиналне метафоре потребно извесно претходно когнитивно прилагођавање: он мора, да би уопште био у стању да протумачи овај исказ, да прихвати религију као оквир за поимање политике, без обзира да ли се са таквим погледом на свет слаже или не. Не улазећи у психолонгвистичка питања која се тичу когнитивне обраде метафоре и која нису предмет овог рада, овде је неопходно да напоменемо да су ранија истраживања показала да

се, управо због процеса менталне обраде, метафорично штиво чита дуже од неметафоричног (Noveck et al. 2000). Како њено тумачење захтева од слушаоца да прихвати сугерисани однос између активираних елемената појмовних домена, логично је закључити да избор метафоре намеће и избор одређене идеологије. Са друге стране, када се одређена метафора одомаћи и постане уобичајена у говору о одређеној појави, онда лаику није лако ни да је запази, јер постаје здраворазумски, природни поглед на ствар и део заједничких веровања, убеђења и вредности.

Са овог становишта врше се истраживања у области критичке анализе дискурса и критичке анализе метафоре. Може се рећи да критичка анализа метафоре допуњава теорију појмовне метафоре. У овом приступу, који обједињава лингвистичку анализу и социолошке увиде, испитују се подлежаћи разлози одговорни за избор метафоре у дискурсу. Зашто баш метафора, а не неко друго језичко средство? Зашто се у одређеном типу дискурса говорник одлучује за једну, а не неку другу (такође могућу) метафору? На ова и слична питања критичка анализа метафоре тражи одговоре узимајући у обзир „комуникационе циљеве говорника у контексту датог дискурса“ (Charteris-Black 2004: 247). Оваква и слична истраживања теже да проникну у подлежаћу идеолошку основу текста, да расветле однос моћи и дискурса, родне улоге или расне предрасуде, односно начин на који језик исказује и легитимише друштвену неједнакост.

Дакле, метафора одражава „идеологију у језику“ – појмовне и језичке појаве које успостављају посебан, мада често несвестан, поглед на свет (перспективу). Говорник ће одређени израз употребити фигуративно онда када сматра да другачије неће постићи исти ефекат, а један од жељених ефеката јесте и стварање сложене слике коју не би могао да дочара на други начин (Croft & Cruise 2004: 193).

9. ЗАКЉУЧАК

У овом раду представили смо најистакнутије моделе који се користе у савременим испитивањима метафоре. Некада посматрана као пука стилска фигура, данас се метафора најпре сматра средством помоћу кога се посредно може проникнути у процес мишљења, као у Лејкофовом дводоменском моделу. У вишепросторном моделу метафора се не анализира помоћу два, већ помоћу најмање четири појмовна домена,

односно метална простора путем чијег обједињавања долази до изградње значења. У моделу прикључења класи између појмовних категорија не долази до пресликавања, као код претходна два приступа, већ се својства једне приписују другој. Хипотеза о „каријери метафоре“ истиче важност степена конвенционалности метафоре. У оквиру дискурсне динамике метафора се посматра кроз интеракцију когниције и контекстуализоване употребе језика, док је теорија релевантности сврстава у „слободни говор“. Посебна пажња идеолошкој функцији метафоре посвећује се у критичкој теорији метафоре.

Упркос међусобним разликама, описани модели анализе метафоре не морају бити међусобно искључиви чак ни онда када су наизглед непомирљиви и извесна конвергенција међу њима може се уочити већ данас (о томе више у Tendahl & Gibbs 2008; Rasulić 2017).

ЛИТЕРАТУРА

- Bowdle, B. F. & Gentner, D. (2005). The career of metaphor. *Psychological Review*, 112, 193-216.
- Cameron, L. (2008). Metaphor and talk. In: R. Gibbs (ed.), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, 197-211.
- Cameron, L., R. Maslen, Z. Todd, J. Maule, P. Stratton & N. Stanley (2009). The discourse dynamics approach to metaphor and metaphor-led discourse analysis. *Metaphor and Symbol*, 24(2), pp. 63-89.
- Charteris-Black, J. (2004). *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*. Houndmills, Basingstoke; Hampshire, New York: Palgrave Macmillan.
- Croft, W., & Cruse, A. (2004). *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Deignan, A. (2005). *Metaphor and Corpus Linguistics*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Fauconnier, G. (2007). Mental spaces. In: D. Geeraerts and H. Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 351-376.
- Fauconnier, G. & M. Turner (1996). Blending as a central process of grammar. In: A. Goldberg (ed.), *Conceptual Structure, Discourse and Language*. Stanford: Center for the study of language and information (distributed by Cambridge University Press), 113-130.
- Fauconnier, G. & M. Turner (1998a). Conceptual integration networks. *Cognitive Science*, 22, 133-187.

- Fauconnier, G. & M. Turner (1998b). Principles of conceptual integration. In: J. P. Koenig (ed.), *Discourse and Cognition: Bridging the Gap*. Stanford: SCLI/Cambridge. 269-283
- Fauconnier, G. & M. Turner (1999). Metonymy and conceptual integration. In: K.-U. Panther & G. Radden (Eds.), *Metonymy in Language and Thought*. Amsterdam: John Benjamins, 77-90.
- Fauconnier, G. & M. Turner (2002). *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books.
- Gentner, D. & Bowdle, B. F. (2001). Convention, form, and figurative language processing. *Metaphor and Symbol*, 16, 223-248.
- Gentner, D., Bowdle, B. F., Wolff, P., & Boronat, C. B. (2001). Metaphor is like analogy. In D. Gentner, K. J. Holyoak, & B. Kokinov (Eds.), *The Analogical Mind: Perspectives from Cognitive Science* (pp. 199-253). Cambridge, MA: MIT Press.
- Giora, R. (ed.), (2001). *Models of figurative language*. Special issue of *Metaphor and Symbol* (Vol. 16, Nos 3 & 4). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Glucksberg, S. (1991). Beyond literal meanings: The psychology of allusion. *Psychological Science*, 2, 146-152.
- Glucksberg, S. (2001). *Understanding Figurative Language: From Metaphors to Idioms*. Oxford and New York: Oxford University Press.
- Glucksberg, S., Brown, M., & M. McGlone, (1993). Conceptual metaphors are not automatically accessed during idiom comprehension. *Memory and Cognition*, 21, 711-719.
- Glucksberg, S. & Keysar, B. (1990). Understanding metaphorical comparisons: Beyond similarity. *Psychological Review*, 97, 3-18.
- Glucksberg, S. & Keysar, B. (1993). How metaphors work. In: A. Ortony (ed.), *Metaphor and Thought: Second edition*. Cambridge: Cambridge University Press, 401-424.
- Glucksberg, S. & McGlone, M. (1999). When love is not a journey: What metaphors mean. *Journal of Pragmatics*, 31, 1541-1558.
- Grady, J., Oakley, T. & Coulson, S. (1999). Blending and metaphor. In: G. Steen & R. Gibbs (eds.), *Metaphor in Cognitive Linguistics*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 101-124.
- Johnson, M. (1987). *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Johnson, M. (1993). *Moral Imagination: Implications of Cognitive Science for Ethics*. Chicago: University of Chicago Press.
- Keysar, B. & Glucksberg, S. (1992). Metaphor and communication. *Poetics Today*, 13, 633-658.

- Keysar, B., Shen, Y., Glucksberg, S., & Horton, W. (2000). Conventional language: How metaphorical is it? *Journal of Memory and Language*, 43, 576-593.
- Klikovac, D. (2004). *Metafore u mišljenju i jeziku*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Kövecses, Z. (2010[2002]). *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford: OUP.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff G. (1991). Metaphor and war: The metaphor system used to justify war in the Gulf. Доступно на:
http://lists.village.virginia.edu/sixties/HTML_docs/Texts/Scholarly/Lakoff_Gulf_Metaphor_1.html
- Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. In: A. Ortony (ed.), *Metaphor and Thought*. 2nd edition, New York: Cambridge University Press, 202-251.
- Lakoff G. & M. Johnson (2003 [1980]). *Metaphors We Live By*. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Lakoff G. & M. Johnson (1999). *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Books.
- Lakoff, G. & M. Turner (1989). *More Than Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: University of Chicago Press.
- Noveck I., M. Bianco, A. Castry. (2000). The Costs and Benefits of Metaphor. *Metaphor and Symbol* 16 (1&2), pp. 79-91.
- Pancake, A. S. (1993). Taken by storm: the exploitation of metaphor in the Persian Gulf War. *Metaphor and Symbolic Activity*, 8, 281-295.
- Rasulić, K. i D. Klikovac (2014). *Jezik i saznanje: Hrestomatija iz kognitivne lingvistike*. Beograd: Filološki fakultet.
- Rasulić, K. (2017). A metaphor biangle. *Metaphor and the Social World* 7:1, 130-151.
- Rohrer, T. (1995). The metaphorical logic of (political) rape. *The new wor(l)d order. Metaphor and Symbolic Activity*, 10, 115-137.
- Steen, G. J. (2007). *Finding Metaphor in Grammar and Usage: a Methodological Analysis of Theory and Research*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Sperber, D. & D. Wilson (1985/1986). Loose talk. *Proceedings of the Aristotelian Society* 86, 153-171.
- Sperber, D. & D. Wilson (1995). *Relevance: Communication and Cognition*, 2nd ed. Oxford: Blackwell.
- Sperber, D. & D. Wilson (2008). A deflationary account of metaphors. In: R. Gibbs (ed.), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, 84-108.
- Sweetser, E. (1990). *From Etymology to Pragmatics: Metaphorical and Cultural Aspects of Semantic Structure*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Tendahl, M. & W. Gibbs (2008). Complementary perspectives on metaphor: Cognitive linguistics and relevance theory. *Journal of Pragmatics* 40, 1823-1864.
- Turner, M. (1991). *Reading minds: The study of English in the Age of Cognitive Science*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Turner, M. & Fauconnier, G. (1995) Conceptual integration and formal expression. *Metaphor and Symbolic Activity*, 10, 183-203.
- Turner, M., & Fauconnier, G. (1999). A mechanism of creativity. *Poetics Today*, 20, 397-418.
- Turner, M., & Fauconnier, G. (2000). Metaphor, metonymy and binding. In: A. Barcelona (ed.), *Metaphor and Metonymy at the Crossroads*, Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 133-145.
- Voss, James F., Kennet, Joel Wiley, Jennifer, & Schooler, Tonya Y. E. (1992). Experts at debate: The use of metaphor in the US senate debate on the Gulf crisis. *Metaphor and Symbolic Activity*, 7, 197-214.
- Wilson, D. and D. Sperber (2004). Relevance theory. In: Horn, L. & G. Ward (eds.), *The Handbook of Pragmatics*. Oxford: Blackwell Publishing, pp. 607-632.
- Wilson, D. & R. Carston (2006). Metaphor, relevance and the 'emergent property' issue. *Mind & Language* 21, 406-433.

*Summary***APPROACHES TO CONCEPTUAL METAPHOR**

This paper presents a set of possible contemporary approaches to the study of metaphor. Although undoubtedly most propulsive, Lakoff and Johnson's conceptual (or cognitive) metaphor theory is only one of several metaphor models. Conceptual metaphor theory postulates that metaphor is a phenomenon of thought which is manifest in language. According to this approach, metaphor is understanding abstract conceptual domains (where domain is any coherent organization of human experience) in terms of more concrete source domains. In Fauconnier and Turner's blending theory meaning is constructed through building of a number of mental spaces and establishment of mappings between them. Contrary to these two approaches, in Glucksberg's class-inclusion model of metaphor, properties of the source category are attributed to the target category not by means of mappings but through class inclusion. Bowdle and Gentner's 'career of metaphor' theory highlights the importance of metaphor conventionality. In Cameron's 'discourse dynamics' approach metaphor is explored through analysis of discourse. It is perceived and used as a tool which helps uncover attitudes and values. Relevance theorists, on the other end of the spectrum, see metaphor as 'loose talk' understood via pragmatic inferential processes. Critical metaphor analysis explores how metaphors shape not only human thought and language, but also our beliefs, values and actions. The range of available approaches to metaphor suggests that no single approach can exhaustively capture this multifaceted phenomenon.

Key words: conceptual metaphor, approaches to metaphor